

Wij gedenken

“Wij gedenken. Gedachtenis is geen opdracht, geen taak waarvan we ons moeten afvragen hoe we die het beste kunnen uitvoeren. Wij gaan er vanuit dat er gedachtenis is, dat gedenken de ruimte waarin wij leven doortrekt en zo ook ons. Wij vragen ons daarom niet af hoe wij kunnen gedenken, maar wat het wil zeggen dat wij gedenken. Of wij dat goed doen en wat goed gedenken eigenlijk is, is een vervolgvraag. (...)

Door het verlies te gedenken, vieren wij paradoxaal genoeg tegelijkertijd het leven, dat ondanks deze blijvende wond wel degelijk goed blijkt te kunnen zijn. Dat is verbijsterend: het bestaan is fundamenteel aangetast, maar dat fundamenteel aangetaste bestaan blijkt in een bepaalde zin een vervuld bestaan te kunnen zijn, juist als we de aantasting ervan niet verdringen of proberen te compenseren. (...)

Ondanks het cliché dat het leven verder gaat en dat we ons 'dus' op de toekomst moeten richten, blijven we midden in het leven ruimte openhouden voor de gedachtenis aan de verschrikkingen uit het verleden en hun gevolgen. Wij leven blijkbaar niet door vernietiging, pijn en gemis te verdringen, maar vanuit het gedenken ervan.”

Uit Erik Borgman en Liesbeth Hoeven, *Sporen van afwezigheid. Gedenken in stemmen, stenen en stilte*, Zoetermeer, 2011, p. 7-9

“In de beroemde slotscène van Schindler's List leggen de overlevenden en hun nazaten een steen ter herinnering op de grafzerk van de man die met forse sommen geld het leven van veel joden had gered. Het lot van de machteloze slachtoffers van de onmenselijke vernietigingsdrang zette hem aan tot een heroïsche vorm van kleine goedheid. Het doorgeven van het leven werd opnieuw mogelijk en Schindler-Juden zijn talrijker dan de joden die nu in Polen leven. Het memoriaal Yad Vashem, de belangrijkste gedenkplaats in Israël voor de joodse slachtoffers van de Holocaust en de redders van de joden, erkende Oskar Schindler (1908-1974) in 1993 als "rechtvaardige onder de volkeren". Reeds in 1962 werd voor hem in Jeruzalem een boom geplant.

Tamara Danblon-Galperin

“Ik was een klein kind, en begreep niet wat er zich rondom ons afspeelde. Maar ik voelde de angst aan waarin de familie baadde. Dat gaf mij een vaag, maar toch reëel gevoel van onbehagen.

Ik weet niet meer wat voor weer het was op die dag in april 1942. Ik was bijna vijf jaar oud, niet meer, misschien iets minder. Mijn herinneringen zijn verward: het zijn meer beelden, momentenopnamen, dan aaneensluitende scènes. Eerste opname: ik, in de armen van mijn moeder, die met juffrouw Sorel praat, directrice van het tehuis. Ik span mij in om niet in tranen uit te barsten. Ik voel het moment van het afscheid naderen.

'Heb je 't goed begrepen, schatje? Je naam is niet meer Tamara, maar Mariette. En wat men je ook vraagt, je mag nooit je echte naam zeggen.' Dat zijn haar laatste woorden. Dan is er het afscheid, de verdrongen tranen. De monitrice die me bij de hand neemt... Zich niet omdraaien, om niet te wenen. De monitrice en ik gaan de trap op, hand in hand. Wij komen in een groot vertrek met een groepje kinderen van mijn leeftijd. Zij drommen rond mij: 'Hoe heet jij? Hoe is je naam?' Ja, hoe is mijn naam? Niet degene die ik niet mag zeggen, maar degene die wél gezegd mag worden. Geen middel om het mij te herinneren. 'Maar hoe heet je toch?' Er komt geen woord uit mijn mond. 'Ze verstaat misschien geen Frans.' 'Maar ja, ik versta Frans.' 'Als je 't begrijpt, antwoord dan. Kom, zeg je naam.' Ik weet niet meer hoe mijn naam luidt. Ik heb geen naam meer. Ik heet niet meer. Op dat ogenblik komt een groepje grotere kinderen voorbij. Onder hen: mijn zus, die al vroeger bij juffrouw Sorel is terechtgekomen. Ik haast me bij haar: 'Zeg, hoe is

mijn naam?' 'Tamara, natuurlijk.' antwoordt zij, geïrriteerd. Maar gelukkig herinnert zij 't zich, en zegt dat mijn naam nu Mariette is. 's Avonds, in mijn bed, kom ik moeilijk in slaap. Het is koud in de slaapzaal, de deken is dun. Dikwijls lig ik met open ogen in de duisternis te staren. Soms heb ik nachtmerries: ik zie mezelf in een bootje, 's nachts; het water is donker en glad. Mijn moeder roeit. Zij spant zich in om weg te komen, maar wij vorderen niet. Ik word met een schok wakker ... Het enige middel om de slaap terug te vinden bestaat erin aan 'voor de oorlog' te denken. Ik sluit de ogen en glijd naar het huis met zijn gezellige warmte en de aanwezigheid van mama."

Uit Herman Vandormael, *Verborgene oorlogsjaren. Ondergedoken Joodse kinderen getuigen*, Tielt, 2009, p. 106

hoeft een naam iets?

*elke naam moet ten minste
een keer worden gespeld op het gemeentehuis
vreugdevol door een ouder die met die naam
een geloof een held een vriend of een familielid
in leven houdt*

*elke naam moet minstens vierduizend keer
worden geroepen vanuit een halfopen buitendeur
terwijl de warme lucht van het avondeten door een keukenraam
een koude kinderneus inkrukt*

*alle namen horen zeker vijf maal op het puntje
van de tong van een beste vriend te liggen bij de vraag
naar wie zijn of haar beste vriend is
en waarom*

*geen één naam verdient het om ongefluisterd te blijven
en niet via het oor van een geliefde
buitengewoon vaak de buik van die ander
te kriebelen*

daar zijn namen voor gemaakt

*namen horen een leven lang mee te gaan
en met een heel leven weet u heel goed
wat ik bedoel*

*namen mogen alleen langzaam verdwijnen uit onze gedachten
en niet voordat ze een afscheidsdansje hebben gemaakt
op onze bevende lippen*

*er is geen enkele reden om de naam
van een muur te schroeven*

*als die naam niet een nieuw huis
te wachten staat*

want een naam wil leven

(Tsead Bruinja)